

Igor Duda, *U potrazi za blagostanjem (O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-tih i 1960-tih)*, Zagreb, Srednja Europa, 2005, 166.

Do sada su u okviru historijske nauke, uglavnom, izučavani ratovi, bitke, potezi vođa i državnika, ali rijetko svijet porodice, život muškaraca i žena, njihove navike, kako su putovali ili kako su se zabavljali. Igor Duda, historičar iz Pule, u knjizi pod naslovom *U potrazi za blagostanjem*, analizira potrošačko društvo u Hrvatskoj 50-tih i 60-tih godina dvadesetog stoljeća. Premda naslovljena parafrazom, knjiga predstavlja naučno djelo koje je utemeljeno na raznovrsnoj historijskoj građi.

Ona oslikava promjene kroz koje je Hrvatska prolazila kako na kulturnom, društvenom, političkom tako i gospodarskom polju u veoma burnom periodu nakon Drugog svjetskog rata. Subjekt istraživanja su stanovnici Hrvatske, dok je predmet istraživanja mijenjanje načina života i odmaranja kao posljedica rasta standarda. Autor se nije zadovoljio samo pukim iznošenjem statističkih podataka nego ih je radi potpunije slike upoređivao sa istovremenim podacima u Evropi. Tema knjige je sagleđana iz osam uglova, ili kako autor navodi “osmodjelne leće”, a rezultati su izloženi u pet poglavlja. Duda se ne bavi psihologijom turista i potrošača nego opisuje modernizacijske procese pedesetih i šezdesetih godina u Jugoslaviji, s posebnim osvrtom na Hrvatsku.

U uvodu autor skreće pažnju na probleme sa kojima se susreću svi istraživači socijalne historije – obimna izvorna građa. Metodološki pristup u knjizi je interdisciplinaran, s obzirom da autor veoma često posuđuje metode pomoćnih historijskih nauka. Duda je uspješno kombinirao dostupne izvore i prezentirao rezultate do kojih je došao na način koji plijeni čitatelje. I pored toga što je bez francuskih Analista teško i zamisliti neku historiografsku granu koja se bavi socijalnom historijom, autor je najviše koristio britansku literaturu, te je pristup i obrada teme pod uticajem anglosaksonske historiografije.

U prvom dijelu knjige Duda čitatelje upoznaje sa začetcima socijalne historije, školom Anala, i kao dio dvadesetostoljetnih strujanja, postavljanja pitanja dokolice kao istraživačke teme, čije začetke smješta u sedamdesete godine pod okriljem socijalne historije u Britaniji.

Cilj drugog dijela knjige je odrediti trenutak nastanka potrošačke kulture i slobodnoga vremena. Pitanje koje se proteže kroz cio drugi dio knjige jeste: Šta čini

neko društvo potrošačkim i u kojoj mjeri industrijska i potrošačka revolucija utječu na shvatanje strukture vremena i koja je njihova zasluga za "otkriće slobodnog vremena". Stoga Duda u ovom dijelu prezentira društveno-ekonomske okolnosti u kojima dolazi do mijenjanja potrošačkih navika, na osnovu odnosa proizvodnje i potrošnje.

Povećanje životnog standarda u Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata je tema narednog dijela. Upravo povećanje standarda je imalo veliki utjecaj na mijenjanje životnih navika, kako u Hrvatskoj tako i u cijeloj Jugoslaviji. Glavni potrošač postaje porodica, a kao potvrdu toj tezi Duda podsjeća na veoma popularnu pjesmu tog vremena "Moja mala djevojčica" koja je postala poznata po početnom refrenu "Tata kupi mi ...". Analizom dobara koje posjeduje, autor zaključuje da je porodica radije trošila na zabavu i slobodno vrijeme nego na kućanske aparate.

U narednom poglavlju autor se osvrće na korištenje godišnjih odmora. Osvrće se na zakone koji su donošeni o trajanju slobodnog vremena. Kao bitan faktor u stvaranju navike odlaska na odmor, godišnji ili na vikend, veliku ulogu imali su časopisi, koji sve više prostora posvećuju upravo odmoru. Ali kao konkurencija odlasku na odmor postojala je navika odlaska rodbini na selo. Ne treba zanemariti činjenicu da mnogi u povratku sa sela donose sa sobom razne poljoprivredne proizvode neophodne svakoj kući, kao i to da na selu porodica nije izložena velikim troškovima kao na odmoru koji se provodi na moru. Ipak šezdesetih godina plaćeni odmor je postao predmet masovne kulture i zajamčen je građanskim pravom. Na odmor se odlazilo, uglavnom, kolektivno, većina po prvi put u životu. Kao osnovno prevozno sredstvo za putnike bili su vlak i veoma rijetko privatni automobil. Uživanje u vikendu, vrhunac popularnosti, doživjelo je tek u drugoj polovici šezdesetih godina, kada je on postao dio već razrađenog potrošačkog sklopa. Kao najpopularnija pojavljuju se odredišta povezana sa narodnooslobodilačkom borbom kao i prirodno-kulturne ljepote. Ipak statistika pokazuje da na vikend odlaze uglavnom one porodice koje posjeduju vlastiti automobil, a takvih je 60-tih svaki 272 stanovnik, a 70-tih svaki 28 stanovnik u Hrvatskoj.

Socijalni turizam, turistička štednja, otvaranje odmarališta su tema posljednjeg dijela ove knjige. Uz slike kao ilustraciju autor nas upoznaje i sa razlikama u ljetovanju koje su posljedica društvenog i socijalnog statusa gostiju. Razlika je, ipak, bila najvidnija među stranim i domaćim turistima. Ona nije bila samo u jeziku nego i u opremljenosti potreptinama za plažu i rekreaciju. Upravo svojim prisustvom strani turisti su, nesvjesno, mijenjali životne navike domaćih gostiju na odmoru.

Na kraju knjige nalaze se zaključak, popis priloga, izvora i literature, rezime na engleskom jeziku, bilješke o autoru i sadržaj.

U knjizi se nalaze i brojne ilustracije, isječci iz časopisa, odlomci iz pjesama i filmova, koje je autor izabrao kako bi slika tog vremena bila što jasnija.

Knjiga je napisana na veoma raznovrsnoj historijskoj građi koju je autor obogatio egzaktnim podacima i analizama. To nikako ne znači da je knjiga namijenjena samo stručnoj publici. Naprotiv, knjiga obrađuje veoma interesantno vrijeme industrijskog zamaha i vrijeme stvaranja navika u društvu kakve će ostati u sljedećim desetljećima. Stoga ne sumnjamo da će ona pronaći širok krug čitatelja, a posebno nostalgičara kojima će ekonomski polet i bezbrižan život oslikan na njenim stranicama, u vremenu koje trenutno preživljavamo, izgledati kao “dobra stara vremena”. ■

Hana Younis

Norman M. Naimark i Holly Case (ur.): *Jugoslavija i njeni povjesničari. Razumijevanje balkanskih ratova u 1990-im*. Zagreb, Srednja Europa, 2005, 229, preveli: Krešimir Krnic, Draženka Kešić i Silvije Devald.

Knjiga *Jugoslavija i njeni povjesničari. Razumijevanje balkanskih ratova u 1990-im* sadrži 11 članaka čiji su autori dobri poznavaoi balkanske povijesti. Radi se, većim dijelom, o američkim historičarima (među njima su Wayne S. Wucinich i Charles Jelavich), te o nekim evropskim povjesničarima (Arnold Suppan iz Austrije). Ona predstavlja zbornik radova sa konferencije organizirane na *Stanford Department of History*. Radovi su različite znanstvene vrijednosti, ali svi doprinose boljem razumijevanju pojedinih razdoblja jugoslavenske povijesti, posebno uvjeta iz kojih je izrastao rat 1991-1995. godine. Čak i oni radovi koji se bave starijim razdobljima (kao što je rad Bariše Krekića o dubrovačkoj povijesti i diplomatskoj aktivnosti raguških državnika) uspješno se dovode u vezu sa događanjima na prostorima bivše Jugoslavije koncem 20 stoljeća. Neki radovi, poput rada o makedonskom pitanju i nestabilnosti na Balkanu (autor Andrew Rossos) i o problemima identiteta u Srbiji (autor Thomas A. Emmert) bit će jako korisni za bolje razumijevanje budućnosti toga dijela Balkana.

Zbornik govori o ulozi historičara u razumijevanju sadašnjosti i budućnosti postjugoslavenskih zemalja. Prvi dio knjige, naslovljen sa *Slike prošlosti*, posvećen je historiografiji o Jugoslaviji i njenim nasljednicama, te o pojedinim temama koje oslikavaju pojedine fenomene u balkanskoj politici i kulturi, a koji su važni za razumijevanje uzroka rata na Balkanu u 90-im godinama. Dušan J. Djordjević, doktorant povijesti na Stanfordu, gdje završava disertaciju o nacionalnom pitanju u međuratnoj Jugoslaviji, u eseju pod naslovom *Klio sred ruševina. Jugoslavija i njene pret-*